

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
FILOSOOFIA JA SEMIOOTIKA INSTITUUT

Karmen Lillemets

Globaalne vaesus ning selle leevendamine

Bakalaureusetöö

Juhendaja Kadri Simm

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Globaalne vaesus	5
1.1. Sissetuleku puudujääk.....	5
1.2. Vaesus kui ressursi puudujääk, põhivajaduste puudulik täitmine.....	7
1.3. Mingite kindlate võimekuste puudumine.....	8
1.4. Õiguste puudumine ning ebavõrdsus	9
1.5. Sotsiaalne välistamine.....	10
2. Kohustus aidata vaeseid inimesi	12
2.1. Peter Singer „Nälg, rikkus ja moraalsus”.....	12
2.2. John Kekes'i kriitika Peter Singerile	15
2.3. Keith Hortoni vastus John Kekesile.....	17
3. Migratsiooni mõju vaesusele	20
3.1. Lähedaste aitamine kodustele raha saatmisega.....	20
3.2. Oskustega inimeste äravool	22
3.3. Õigus jääda kodumaale	23
Kokkuvõte.....	27
Kasutatud kirjandus	29
Resüümee.....	31
Abstract.....	32

Sissejuhatus

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on vaadelda vaesust üldiselt ning seejärel võimalusi, kuidas saaks seda leevendada. Vaesuse leevendamise võimaluste kirjeldamisel on antud töös käsitluse all kaks küsimust: kas meil on kohustus vaeseid aidata ning milline mõju on migratsioonil vaesusele ja kuidas see vaesust leevendab. Migratsioon ei pruugi olla esmapilgul parimaks lahenduseks vaesuse leevendamisel ning see ei peagi parim olema, kuid samas ei saa selle mõjusid ka tähele panemata jätta.

Tänapäeval on maailmas ringi rännates võimalik näha, kuidas erinevates piirkondades on inimestel erinevad elamistingimused ning et mõned inimesed elavad paremini kui teised. Leidub inimesi, kelle elu on piisavalt heal järjel ning nad saavad lubada endale asju, mis pole eluks vajalikud, kuid maailmas on ka inimesi, kellel ei pruugi olla võimalust endale isegi piisavalt toitu hankida. Kas selline ebavõrdsus on täiesti aktsepteeritav või peaksid inimesed olema teineteisega võrdsed? Kas vaesus on halb ning selle vastu tuleks võidelda või on selline ebavõrdsus täiesti loomulik ja paratamatu? Minu jaoks tundub selline ebavõrdsus ebaõiglane. Miks peaksid osa inimestest elama nii halbades tingimustes, et ei suuda endale isegi piisavalt toitu hankida, kui teine osa inimestest elab võrreldavalt head elu? Igal inimesel on võrdne õigus elada inimväärset elu. Igapäevast nälja all kannatamist ei saa aga inimväärseks nimetada. Et vaesust vähendada, ei piisa mitte millegi tegemisest, vaid selle vastu peaks võitlema. Antud töö keskendub kahele viisile, kuidas vaesuse vastu võidelda. Esimeseks viisiks on see, kui teised, rikkamad aitavad vaesemaid ning teiseks toon välja migratsiooni, mille kaudu saavad vaesed end ise aidata. Valisin just need kaks viisi, näitamaks, et vaeste elu parandamiseks saavad kaasa aidata nii võõrad inimesed, kellel on olemas selleks vajalikud vahendid, kui ka vaesed inimesed ise. Tänapäeval on maailm niivõrd globaliseerunud, et on võimalik aidata inimesi teises maailma otsas ilma sinna reisimata. Kuid levinud on arusaam, milleks tuleks üldse aidata kedagi, keda ma ei tea? Siiski tuleks vaesuse vastu võidelda, et vähendada vaeste inimeste kannatusi.

Töö koosneb kolmest osast. Esimeses osas toon välja vaesuse erinevad käsitlused ning nende plussid ja miinused. Teine osa põhineb Peter Singeril, kes on kirjutanud

mitmeid artikleid globaalse õigluse kohta. Ma toon välja tema artiklis „Famine, affluence and morality“ oleva argumendi vaeste aitamise kasuks ning toon välja ka kriitikat selle kohta. Kuigi on ka teisi mõjukaid filosoofe, kes on välja toonud argumente, kuidas vaesust leevendada, näiteks Pogge, käsitlen ma siiski ainult Singerit. Antud uurimistöo maht on liiga väike, et käsitleda nii Singerit kui ka Pogget ning erinevalt Poggest argumenteerib Singer selle poolt, et inimestel on kohustus teisi aidata. Pogge arust on inimestel aga kohustus mitte põhjustada kahju. Töö kolmandas osas kirjutan migratsioonist ning sellest, kuidas see mõjutab vaesust. Samuti tuleb selles peatükis arutamisele see, kas vaesed peaksid üldse vaesuse vähendamiseks migreerima või on neil ka õigus jääda oma kodukohta ning saada abi.

1. Globaalne vaesus

Ükskõik millise probleemi lahendamisel tuleb kõigepealt välja selgitada milles probleem seisneb. Sama on ka vaesusega. Selleks, et arutada, kas vaesus on halb või hea ning kas ja miks peaks selle vastu võitlema ning seda vähendama, on oluline kõigepealt aru saada, mis vaesus üldse on. Üldiselt on levinud arusaam vaesusest kui millegi puudus või millestki ilmajätmine (Barry, Wisor 2013: 1). Siinkohal tekib küsimus, mille puudumine muudab kellegi vaeseks? Kas see, kui keegi ei suuda endale auto ostmist lubada, tähendab, et ta on vaene? Antud peatükis kirjutangi erinevatest vaesuse käsitlustest. See peatükk põhineb Peter Higgins, Audra Kingi ja April Shaw artiklil „What is poverty“ ning Christian Barry ja Scott Wisor artiklil „Global Poverty“. Mõlemas artiklis on välja toodud 5 erinevat käsitlust sellest, mida võib nimetada vaesuseks. Nendeks on sissetuleku puudumine, ressursside puudujääk ja võimetus põhivajadusi täita, mingite kindlate võimekuste puudumine, õiguste puudujääk ja ebavõrdsus ning sotsiaalne välistamine. Antud töös ei eelistata ühtegi käsitlust, vaid lihtsalt tuuakse välja nende sisu ning mõned kriitikapunktid.

1.1. Sissetuleku puudujääk

Kõige dominantsemaks vaesusekontseptsiooniks maailmas on vaesuse kirjeldamine kui sissetuleku puudujääk. Siia hulka arvestatakse nii sissetuleku puudumine kui ka tarbimise vähesus. Tarbimise vähesus arvestatakse antud kontseptsiooni hulka, kuna seda saab mõõta rahalistes terminites. (Barry, Wisor 2013: 2) Hetkel on kõige ulatuslikumad vaesuseuuringud antud valdkonnas korraldatud Maailmapanga poolt. Maailmapank kasutab oma vaesuse uuringutes „vaesusejoont“. Vaesusejoon on miinimumtase, mis on vajalik inimesel oma põhivajaduste rahuldamiseks. Kui inimese sissetulek või ka tarbimine langeb allapoole seda joont, siis on ta vaene. Riigiti vaesusejooned erinevad nii kohas kui ka ajas, kuid selleks, et inimesi oleks võimalik globaalselt omavahel võrrelda, on Maailmapank kasutusele võtnud vaesusejooneks 1.25 dollarit päevas. (Maailmapank 2011) 2013. aasta aruande kohaselt elab ekstreemses vaesuses 1,2 miljardit inimest, mis

on maailma populatsioonist umbes 21% (Maailmapank 2013: 9), kuid seda ainult sissetulekul põhineva vaesuse definitsiooni järgi.

Kuid sellisel vaesusekontseptsioonil on ka omad miinused. Antud käsitluse kriitikaks on välja toodud, et see ei võta arvesse vaesuse multidimensionaalset loomust. Lisaks sissetulekule tuleb inimestel arvestada ka näiteks tervise ning haridusega. (Barry, Wisor 2013: 3) Samuti ei ole sissetulekule põhinev definitsioon mitte ainult liiga kitsas, vaid ka liiga lai. See ei sisalda ainult neid kaupu, mida vaestel on vaja enda põhivajaduste rahuldamiseks (näiteks odav toit), kuid ka neid kaupu, mis ei ole otseselt eluks vajalikud (näiteks poes müüdavad desserdid, maiustused jne). Kui inimene suudab endale lubada midagi muud peale eluks vajaliku toidu ning peavarju, siis ei olegi ta ehk nii vaene kui võiks arvata. Antud käsitlus sisaldab endas inimesi, keda tegelikult ei saaks vaeseks pidada, kuid samas ka välistab inimesed, keda võib vaeseks kutsuda. Inimesed on erinevad ning ka nende vajadused erinevad. Kõrge sissetulekuga inimene ei ole antud definitsiooni järgi vaene, sest tal on piisavalt vahendeid, et osta endale vajalik toit. Kuid vaatamata kõrgele sissetulekule ei pruugi sellel inimesel olla juurdepääsu tervishoiuteenustele või haridusele. Samuti on vaese või puudega inimese vajadused teistsugused kui enamikul inimestel ning sissetulekuks 1 dollar päevas ei pruugi olla piisav, et nad suudaksid oma põhivajadused rahuldada. (Higgins jt 2007: 99)

Sissetulekul põhinev definitsioon jätab arvestamata ka selle, kuidas antud sissetulek ära jagatakse. Tihti võib juhtuda, et perekonnas on naine ja mees omavahel ebavõrdses seisus ning mehel on rohkem võimu majas kui naisel. See võib viia aga selleni, et naise põhivajadused jäävad teiseseks ning tühiseks. Naise põhivajadused jäävad tihti teiseseks ka juhul, kui perekonnas on lapsed. Kõigepealt hoolitsevad naised oma laste vajaduste eest ning alles seejärel muretsevad enda põhivajaduste pärast. Näiteks võib siia tuua pere, kus puuduvad võimalused piisavas koguses toidu ostmiseks. Et laps või lapsed saaksid korralikult söönuks, võib naine loovutada osa oma toidust neile. Lisaks positsioonile perekonnas jätab see definitsioon arvestamata ka sotsiaalse positsiooni ühiskonnas. Tihti võib juhtuda, et teisest rassist inimene saab vähem palka või tal on piiratud võimalused oma põhivajaduste rahuldamiseks. Inimene võib saada kõrget palka, kuid kui teda takistatakse näiteks poes käimast, et süüa osta, siis ei saa ta oma

põhivajadusi täita. Sissetulekul põhinev vaesusekontseptsioon eeldab, et ainsaks takistuseks inimese põhivajaduste täitmisel on sissetuleku puudumine, kuid see ei ole tõsi. Eelnevalt välja toodud kriitika näitab, et lisaks sissetuleku puudumisele on vaesusel ka teisi aspekte. (Higgins jt 2007: 99–100)

1.2. Vaesus kui ressursi puudujääk, põhivajaduste puudulik täitmine

Teiseks vaesusekontseptsiooniks saab välja tuua põhivajaduste täitmise võimaluse puudus või ka nende täitmiseks vajalike vahendite puudumist. Selline lähenemine vaesusele on meie jaoks intuiitiivselt usutav, sest kui inimene ei saa oma põhivajadusi täita, ei ole muud võimalust kui teda vaeseks kutsuda. Näiteks võib tuua nälgiva lapse, kellel puudub toit. (Barry, Wisor 2013: 4) Mitte vaesel inimesel on olemas võimalused oma põhivajaduste täitmiseks ning ratsionaalne valiks oleks neid võimalusi ka kasutada. Kuna sissetuleku puudumisel põhinev arusaam vaesusest on puudulik ning jätab inimeste põhivajadused kõrvale, on Oxfordi Vaesuse ja Inimarengu Initsiatiiv (*Oxford Poverty and Human Development Initiative – OPHI*) välja arendanud multidimensionaalse vaesuseindeksi. See kajastab puudujääke 104 riigi puhul (riigid, mille puhul on võimalik andmeid saada) ning omab kolme dimensiooni: tervis, haridus ning elatustase (Alkire, Santos 2010: 1–2). 2013 aasta analüüsist selgus, et 104st uuritud riigist elab multidimensionaalses vaesuses 1,6 miljardit inimest, mis moodustab rohkem kui 30% antud riikide elanikkonnast (Alkire jt 2013: 5).

Sellise vaesusekontseptsiooni kriitikaks võib välja tuua selle, et see ei arvesta inimeste erinevustega. Kõik inimesed ei ole ühesugused ning inimestel on erinevad vajadused. Näiteks rasedatel, lastel ning eakatel võivad olla suuremad vajadused. Kui anda nii rasedale kui ka mitterasedale naisele sama kogus toitu, ei ole arvestatud raseda naise vajadusega süüa rohkem, et saada piisavalt toitaineid nii enda kui ka sündimata lapse jaoks. Antud vaesusekäsitluse jaoks on need kaks naist võrdsed, kui hoopiski peaks neid ehk eraldi vaatlema. Lisaks sellele, et on vaja ressursse oma vajaduste rahuldamiseks, peab oskama ning olema võimalik nende ressurssidega ka ümber käia. Kui anda kellelegi piisavalt toitu näiteks nädalaks ajaks, kuid ta kulutab kogu toidu ära

esimestel päevadel, siis nädala teisel poolel on see inimene näljas. Järelikult ei piisa lihtsalt inimestele vajalikus koguses ressursside andmisest. Sellega antud definitsioon aga ei arvesta. (Higgins jt 2007: 100–101)

1.3. Mingite kindlate võimekuste puudumine

Veel üheks võimaluseks on vaadelda vaesust kui mingite põhiliste võimekuste puudumist. Vaesuse uurimisel tuleb arvestada sellega, mida inimene on võimeline tegema. Ei piisa ainult sellest, et inimesel on olemas piisavalt toitu või muud vajalikud hüved. Tähtis on ka see, kas inimene on suuteline neid hüvesid kasutama. Näiteks vajab ratastoolis inimene teistsugust hoolt kui ilma puudeta inimene. Ratastoolis oleval inimesel on liikumine piiratud, ta ei saa kasutada treppe. Antud vaesuse käsitluse järgi on iga inimene erinev ning neid tuleks ka seepärast erinevalt hinnata. Selleks, et antud vaesusekäsitluses oleks mingisugune vaesuse hindamine võimalik, on vaja kirja panna mingite põhivõimete list, mis oleks universaalselt kehtiv. Peter Higgins, Audra Kingi ja April Shaw arvates (Higgins jt 2007: 105) peaksid sinna nimekirja kuuluma näiteks võimekus olla piisavalt toidetud, võimekus olla kaitstud kliimatingimuste eest ja võimekus elada kergesti ravitavate haiguste vabalt. Selline nimekiri peaks olema pigem limiteeritud ja kitsas. See tuleks üles ehitada nii, et välditakse vaesuse ühendamist mingite muude sotsiaalsete hädadega. Antud vaesusekontseptsiooni puhul on positiivseks, et see lahendab ära ka enamik neid probleeme, mis tekkisid kahe eelneva vaesusekäsitluse puhul.

Kuid ka sellisel vaesusekäsitlusel on negatiivseid pooli. Esiteks võib välja tuua, et see kontseptsioon võib mõningal juhul olla liiga lai. Näiteks kui röövida miljonär ning siduda ta kinni. Tal on raha piisavalt, kuid olles kinni seotud, puudub tal vabadus enda põhivajaduste rahuldamiseks (ta ei saa näiteks süüa). Kas selline inimene on vaene või mitte? Antud käsitluse järgi saaks seda rikat inimest kutsuda vaeseks, kuna tema võimekus rahuldada enda põhivajadusi on piiratud. Siiski tundub vastuoluline kutsuda sellist inimest vaeseks. (Higgins jt 2007: 105) Teiseks kriitikaks võib antud käsitluse puhul välja tuua selle, et see on liiga individualistlik. Kuna kõik inimesed on erinevad,

tuleb neid ka teistest erinevalt vaadelda. See aga lükkab kõrvale ühiskonna tähtsuse. Inimesed mõjutavad teineteist ning leidub hüvesid, mida ei saa individualistlikult vaadata. Nende hulka kuulub näiteks ühtne keel, mida ühtses kultuuris kasutavad, et omavahel suhelda. Kolmandaks tekib antud vaesusekäsitluse puhul probleem just selle võimekuste nimekirjaga, mida kasutatakse vaesuse mõõtmiseks. Kuidas teha kindlaks, et nimekirja peavad kuuluma just need kindlad võimekused, kui mingid teised võimekused jäetakse sellest nimekirjast välja? (Barry, Wisor 2013: 5–6)

1.4. Õiguste puudumine ning ebavõrdsus

Veel on üks võimalus mõista vaesust kui mingite kindlate õiguste puudumist või ebavõrdsust. Igal inimesel on olemas õigused. Kõikidele inimestele kehtivad inimõigused nagu õigus elada, õigus elamiseks vajalikele vahenditele nagu toit, joogivesi, õhk, peavari. Lisaks sellele on inimestel ka erinevalt riigile, kus nad elavad, kodanikuõigused, näiteks õigus tervishoiule ning sotsiaalsele kindlustatusele. Kuid sellise käsitluse puhul tekivad küsimused näiteks inimõiguste kohta. Mis on inimõigused? Millist rolli nad mängivad? Millised inimõigused peaksid eksisteerima? Kas neid saab õigustada? Kas inimõigused peaksid olema universaalsed ning võõrandamatud? Nendele küsimustele saab vastata erinevalt, kuid antud töö eesmärgiks ei ole neile vastuseid leida. Need küsimused on välja toodud, et näidata selle vaesuse käsitluse problemaatilisust. Isegi kui on olemas õigused, mis peaksid olema vaesuse vastased, võib tekkida olukord, et need õigused eksisteerivad ainult ametlikult. Õiguste olemasolu ei garanteeri seda, et ka reaalses elus kõigile inimestel need õigused antud on. See võib omakorda tuua tagajärjeks selle, et on saadud puudulik informatsioon vaesuse kohta. Siiski tundub olevat oluline see, et inimõiguste olemasolul peaksid nende hulgas olema ka vaesusevastased õigused. Kui piirata mingit õigust, võib juhtuda, et selline piirang mõjutab ka teiste õiguste olemasolu. Nii võib ka vaesusvastaste õiguste piiramine mõjutada muid inimõigusi. (Barry, Wisor 2013: 8)

Ebavõrdsusel põhineva käsitluse kohaselt on vaesed inimesed need, kes on ühiskonnas kõige halvemal järjel. Vaesus ei ole mingisugune absoluutne seisukord. See

sõltub teiste inimeste materiaalsest positsioonist, mitte ei keskendu isiku enda kindlatele vajadustele. Antud käsitluse järgi peaks vaesus vähenema siis, kui rikkamate inimeste ressursse vähendada. Kuid see ei muuda vaeste inimeste olukorda. Sellise definitsiooni korral on võimatu vaesusest lahti saada, sest alati on keegi kellestki halvemal järjel. Antud käsitlus eeldab, et ei saa olla ühiskonda, milles enamik inimestest on vaesed. Tavaliselt on ühiskonnas mingi keskmine, mille põhjal saab öelda, kes on rikkam ning kes on vaesem. Vaesemad jäävad allapoole keskmist ning see tähendab, et neid on kogu elanikkonnast vähem kui pool. Ka see käsitlus on ühel ajal nii lai kui ka kitsas. Kui eksisteerib ühiskond, milles rohkem kui pool elanikkonnast ei suuda ennast küllaldaselt ära toita, siis sellesse hulka kuuluvad inimest ei saa vaeseks pidada. Vaene sai inimene olla antud käsitluse kohaselt ainult siis, kui neid on elanikkonnast vähem kui pool. Sellise näite puhul on antud vaesusekontseptsioon vaesuse käsitlemiseks liiga kitsas. Samas on see käsitlus liiga lai, kuna vaesemate inimeste hulka kuuluv inimene võib endiselt suuta enda põhivajadusi piisavalt täita. (Higgins jt 2007: 101)

1.5. Sotsiaalne välistamine

Lisaks eelnevatele on võimalik vaesusest rääkida ka sotsiaalse välistamise kaudu. Tänapäeva maailmas on võib igapäevaelus kokku puutuda inimestega, kes erinevad meist soo, rassi või füüsiliste ning vaimsete erivajaduste poolest. See kõik võib aga mõnede inimeste puhul tekitada sallimatust ning osasid inimesi võidakse hakata sotsiaalselt välja arvama. Sotsiaalne väljajätmine võib toimuda väga erinevates valdkondades, näiteks haridus, töökoht, oskused, rahvus jne. Antud vaesusekäsitlus ei keskendu ainult üksikisiku vajadustele, vaid toob ka välja vaesuse suhtelisuse aspekti. Vaesus ei ole ainult üksikisiku probleem, vaid seda mõjutavad kõik inimesed ning ka institutsioonid. (Barry, Wisor 2013: 6–7) Kuid sellist põimumist saab tuua ka selle käsitluse kriitikaks. Kui kõik on omavahel niimoodi seoses, siis on raske öelda, mis kuulub täpselt vaesuse alla ning mis mitte. Faktorid, mis põhjustavad vaesust, ei saa olla ka vaesuse omadusteks. (Higgins jt 2007: 102)

Eelpool välja toodud erinevad vaesusekäsitlused näitavad, et ei olegi nii lihtne seletada, mis vaesus on. Ka Maailmapanga uuringu ning multidimensionaalne indeks näitavad, et vaesust ei saa praegu olevate käsitlustega täielikult hoomata. Kuigi Maailmapanga aruandes ei olnud täpselt välja toodud uuritavate riikide arvu, on nende aruande kohaselt kogu maailmas 1,2 miljardit vaesuses elavat inimest. Multidimensionaalse indeksi järgi on aga 104 uuritava riigi elanikest 1,6 miljardit sellised, kellel on põhivajaduste puhul puudujääk. Antud kahe uuringu tulemused erinevad väga palju ning tekib küsimus, kui palju on siis maailmas inimesi, kes elavad vaesuses. Kuid vaatamata sellele, et uuringute tulemused erinevad, võib siiski arvata, et umbes 1 miljardit inimest maailmas elavad vaesuses, mis moodustab maailma rahvaarvust üle 10%. Eelnevalt kirjeldatud erinevad vaesusekäsitlused toovad välja, et ei olegi nii lihtne öelda, mida vaene olemine täpselt tähendab ning kes selle alla kuulub ja kes mitte. Kui millegi puudumine ei pruugi paratamatult halb olla, siis väljatoodud viie vaesusekäsitluse kohaselt on vaesus alati halb. See muudab inimeste elu kuidagimoodi halvemaks, võttes vaestelt ära näiteks võimaluse täita oma põhivajadusi või omada õigusi, mis teistel on olemas. Et vaeste inimeste elu parandada, tuleks üritada vaesuse vastu võidelda ning vaatamata sellele, et on mitmeid teineteisest erinevaid vaesusekäsitlusi, üritatakse siiski tänapäeval maailmas vaesuses elavaid inimesi aidata.

2. Kohustus aidata vaeseid inimesi

Vaatamata sellele, et ei ole jõutud kokkuleppele, milles täpselt vaesus seisneb, on tänapäeval jõutud arusaamale, et vaeseid inimesi tuleb aidata. On mitmeid organisatsioone, mis tegelevad vaeste inimeste jaoks annetuste kogumisega ning nende aitamisega. Iga inimene saab vaeseid aidata annetuste kaudu. Tänapäeval on maailm niivõrd globaliseerunud, et on võimalik aidata vaeseid nii enda elukoha läheduses kui ka maailma teises otsas. Enamasti muresevad inimesed aga enda ning oma lähedaste heaolu pärast. On ka inimesi, kes leiavad, et nad ei pea vaeseid aitama. Kas inimestel, kelle elu on heal järjel, on kohustus aidata vaeseid inimesi? Antud peatüki esimene alapeatükk keskendubki filosoof Peter Singerile, kelle arvates on rikkamate inimeste kohustuseks aidata vaesemaid. Teises alapeatükis toon välja John Kekes'i kriitika Singeri argumentidele. Kolmandas alapeatükis kirjutan Keith Hortoni vastusest Kekes'ile ning tema välja toodud Singeri argumenti nõrgemast versioonist.

2.1. Peter Singer „Nälg, rikkus ja moraalsus”

Oma artiklis „Famine, affluence and morality“ („Nälg, rikkus ja moraalsus“) argumenteerib Peter Singer (1972: 229–231) selle poolt, et jõukamad inimesed peaksid aitama vaeseid inimesi. Tema argument toetub kahele eeldusele:

1. kannatused ja surm toidu, peavarju ja meditsiinilise abi puudumise tõttu on halvad
2. kui me saame takistada millegi halva juhtumist, ilma et me ohverdaksime midagi võrreldava moraalse tähtsusega, siis me peaksime moraalselt seda tegema.

Sellest järeldeb Singer, et ei ole õigustatav see, kuidas jõukamates riikides elavad inimesed reageerivad olukordadele, mis on vaesemates riikides (nälg ja kannatused).

Esimene eeldus on Singeri arust nii enesestmõistetav ning enamus inimeste poolt aktsepteeritav, et ta ei arva selle eelduse sügavamast seletust vajalikuks. Ta toob küll välja, et võib eksisteerida inimesi, kelle jaoks nälja tagajärjel suremine ei ole iseenesest halb,

kuid sellised inimesed oleksid vähemuses ning neil ei oleks ka põhjust Singeri argumenti edasi lugeda. Teise eelduse puhul seletab Singer, et „ilma et me ohverdaksime midagi võrreldava moraalse tähtsusega“ all peab ta silmas kolme võimalikku arusaama:

- ilma põhjustamata mingi samaväärselise halva juhtumist
- tegemast midagi, mis on halb iseenesest
- ebaõnnestuda mingisuguse moraalse hea soodustamises, mis oleks tähtsuselt võrreldav selle halva asja võimaliku ennetamisega

Ka teine eeldus tundub Singeri jaoks peaaegu sama vaieldamatu kui esimene eeldus. Oma printsiibi näiteks toob Singer olukorra, kus laps on tiiki uppumas. Kui jalutada mööda ning näha seda last uppumas, siis me peaksime tiiki minema ning lapse päästma. Riided küll määrduksid, kuid lapse elu kõrval on see täiesti tühine (tiiki ei tohiks küll minna siis, kui enda elu ohtu seada; sellisel korral oleks ohus miski, mis on lapse eluga samaväärselt moraalselt tähtis, ehk päästja enda elu). Singer toob ka välja, et tema printsiibi rakendamisel ei loe geograafiline asukoht. Lihtsalt sellest, et üks abivajaja on meile lähemal kui teine, ei tulene see, et me peaksime meile lähedal olevat abivajajat eelistama sellele, kes on kaugemal. Kui me aktsepteerime võrdsust ja universaalsust, siis me ei tohiks Singeri sõnul kedagi diskrimineerida pelgalt tema asukoha tõttu. Ka on tänapäeval maailm tehnoloogiliselt väga arenenud ning on olemas vahendid aitamiseks inimesi ülemaailmselt. Seega ei me enam ühe inimese aitamise eelistamises kellegi teise ees tuua õigustuseks abivajaja geograafilist asukohta. Samuti toob Singer välja, et meie moraalseid kohustusi ei tohiks mõjutada see, kas teised inimesed neid täidavad või mitte. On küll lihtsam näidata näpuga kellelegi teisele ning öelda, et ka tema ei ole midagi teinud, kuid Singeri jaoks ei ole see vabandus ega õigustus, miks oma moraalsel kohust mitte täita ning teisi mitte aidata. (Singer 1972: 231–235)

Singeri väitel on tema argumendi tagajärjeks see, et traditsionaalsed moraalikategooriad on segamini aetud. Kohustust ja heategevust ei saa enam eristada nii nagu seda tehti varem. Kellelegi raha annetamist peetakse heategevuseks, kuna inimeste silmis ei ole midagi halba mitteannetamises. Tänapäeval kiidetakse neid, kes annetavad, kuid ei mõisteta hukka neid, kes seda ei tee ning Singeri arvates ei ole see õiglane. Singeri sõnul ei ole endale uhkete riide ja aksessuaaride ostmine meile iseenesest vajalik, kuid

inimesed teevad seda niikuinii. Selle asemel saaks aga antud raha kasutada vaeste inimeste aitamiseks ning nälja vähendamiseks. Niisiis järeldab Singer, et selle asemel, et osta riideid, mida me otseselt ei vaja, peaksime selle raha hoopiski ära andma, et aidata vaesust vähendada (tema argumendi keskmise tugevusega järeldus). Sellist tegevust ei saa Singeri sõnul nimetada heategevuseks või helduseks, vaid meil on kohustus seda teha ning oleks vää seda mitte teha. (Singer 1972: 235)

Singer toob oma artiklis välja ka kaks vastuväidet, mis võiks tema argumendi vastu tekkida. Esiteks toob ta välja, et tema positsioon võib olla liiga drastiline moraalse skeemi muutmine. Enamik inimesi ei otsusta vaeste aitamise kasuks ning pigem mõistetakse hukka inimesi, kes rikuvad mingit moraalist normi, kui neid, kes heategevusele annetamise asemel luksuslikult elavad. Singer siiski väidab, et kui tema printsiipe aktsepteerida, siis tuleks tema järeldust ka järgida. Teiseks toob ta välja vastuväite, mida tehakse aeg-ajalt utilitarismile: selleks, et suurendada rõõmu, mitte kurbust, peaksime töötama moraalselt kogu aeg. Me ei peaks seda Singeri järgi tegema, kui midagi halba poleks juhtumas. Kuid tänapäeval on maailma mitmes erinevas paigas kannatused ning me peaksimegi moraalselt töötama kogu aeg selleks, et vähendada kannatusi, mis tekivad nälja või muu katastroofi tõttu. Singer ei saa aru, miks seda peetakse kriitikaks tema positsiooni suhtes, kuid mitte kriitikaks just inimeste tavapärase tegevuse kohta. (Singer 1972: 236–238)

Oma artikli teises pooles toob Singer välja rohkem praktilisemad punktid vaeste abistamise suhtes. Kõigepealt kirjutab Singer seisukohast, et globaalne aitamine peaks olema valitsuste vastutusala ning privaatsed annetused võimaldavad valitsusel oma kohustustes kõrvale hiilida. Singer sellega ei nõustu ning kirjutab, et kui rahvas ei näita üles huvi vaeste aitamise suhtes, siis on põhjust uskuda, et ka valitsus leiab, et neil pole kohustust seda teha. Singer leiab, et ei piisa ainult valitsuse poolsest abist või ainult eraisikute poolsest abist – kõik peaksid panustama nii palju kui nad saavad vaeste aitamiseks. Teise punktina toob Singer välja selle, et kuniks puudub efektiivne populatsioonikontroll, on nälja vastu võitlemine kõigest probleemi edasi lükkamine, mitte selle lahendamine. Singer nõustub, et praeguse populatsiooni kasvu jätkudes ei piisa ühel hetkel enam maast, et kõiki üleval pidada. Järeldada tuleb, et pikemas perspektiivis on

populatsioonikontroll parim vahend, et võidelda näljaga. Seega peaks toetama populatsioonikontrolli arendamist ning organisatsioone, mis sellega tegelevad. Kolmandana arutleb Singer selle üle, kui palju peaks teiste aitamiseks ära andma. Singer ise esitas oma artiklis nii tugeva kui ka keskmise versiooni oma argumendist, pooldades ise tugevat versiooni, mille kohaselt peaks endale jätma vaid selle, mis on eluks hädavajalik ning ülejäänud vaeste aitamiseks ära andma. Isegi kui aktsepteerida kõigest keskmise tugevusega järeldust, siis tänapäeva tarbijahiskond Singeri arvates aeglustuks ning võib-olla üldse kaoks. Kuid siiski peaks ka Singeri arvates olema piir, kui palju mingi valitsus oma ökoloogilist arengut aeglustab, kuna madala majandustasemega riik ei saaks vaesemaid riike aidata. (Singer 1972: 239–241)

2.2. John Kekes'i kriitika Peter Singerile

Singeri artikkel leidis palju vastukaja. Kui Singer tõi enda artiklis pikemalt välja kaks vastuväidet enda argumendile, siis John Kekes on kirjutanud artikli „On the supposed obligation to relieve famine“ (2002), kus ta kritiseerib Singeri argumenti. Kekes'i jaoks põhineb Singeri artikkel „ratsionaalselt õigustamatul ohjeldamatul moralismil“ (Kekes 2002: 503).

John Kekes nimetab Singeri argumenti ennetuse printsiibiks: kui on meie võimuses ennetada mingi halva juhtumist ilma, et me ohverdaksime midagi moraalselt sama tähtsat, siis me peaksime seda tegema. Singeri jaoks ei ole antud printsiip vastuoluline, kuid Kekes väidab, et see on väär. Esimesena toob Kekes välja, et tähtis on asjaolu, keda see väga halb asi ohustab. Teisena väidab ta, et mingi halva asja ennetamisel tuleks mõelda ka tagajärgedele, mida see tuua võib. Selle selgitamiseks toob ta näite, et kuigi surm on väga halb, siis ainult tänu masinatele elus püsimine ning valu kannatamine võib olla isegi surmast halvem. Kolmandaks toob Kekes välja, et on oluline teada põhjust, miks mõnda inimest mingi halb ähvardab. Äkki nad võtsid mingi läbimõtlemata riski või ei suutnud ette näha midagi, mis on ilmne? Kekes esitab siinkohal küsimuse, et kas ka sellistes olukordades on meil kindel kohustus halba ennetada? Neljandaks toob ta välja

inimeste enda uhkuse ning abist keeldumise isegi juhtudel, kui neid miski ohustab. Viiendaks küsib Kekes, et kas on oluline ka teada seda, kui suured on võimalused selle halva asja ennetamise õnnestumiseks? Kekes väidab, et Singer neid küsimusi ei võta üldse arvesse. Oma artiklis üritab Kekes aru saada, miks ei pea Singer oma argumenti vastuoluliseks. Selleks aga on Kekes'i arvates oluline teada, mis on Singeri arusaam eetikast. (Kekes 2002: 506–507)

Kekes kirjutab, et Singeri jaoks on eetika egalitaarne, kõikide huvisid tuleb võtta võrdselt ning ebaõiglus on lubatud ainult siis, kui tulemuseks on võrdsuse suurenemine. Kuid Kekes toob välja, et ka Singeri võrdsuse eetika on probleemne. Esiteks toob ta näiteks, et selline võrdsuse printsiip sunnib arvestama samal tasemel nii terroristide kui ka nende ohvrite huvisid. Teiseks ei saa Singeri eetikakäsitlusest teada, kuidas peaks inimeste huvisid kindlaks määrama. Milliseid huvisid tuleb arvestada ning millised tuleks kõrvale lükata? Mis on need printsiibid, millega huvid kindlaks määratakse? Kas selles asjus peaksid eksperdid kirja panema rida huvisid, mida tuleks järgida? Kolmandaks pöörab Kekes tähelepanu sellele, et tihti on raske öelda, millised huvid on omavahel võrdsed ning millised mitte. Lisaks esitab ta küsimuse, et miks üldse peaks inimeste huvisid omavahel võrdsustama? Sellele vastavat Singer aga, et eetika on universaalne vaatepunkt, mis nõuab endast kaugemale minekut ning mingit üldist seadust, mis kehtib kõigile. (Kekes 2002: 508–509)

Põhinedes Singeri eetikakäsitlusele, toob Kekes esile argumendi: „Kuna eetika on universaalne vaatepunkt, peab see olema erapooletu. Kuna eetika on erapooletu, peab see inimeste huvisid võrdselt käsitlema. Kuna eetika nõuab huvide võrdset kohtlemist, siis peab see ära hoidma millegi halva juhtumise ükskõik kellele ning ükskõik kus, kui see ei sisalda endas millegi samaväärselt tähtsa ohverdamist“ (Kekes 2002: 509). Kekes peab aga sellist argumentatsiooni küsitavaks. Kõigepealt toob ta välja, et eetika ei pea põhinema universaalsele vaatepunktile. On ka teisi teooriaid, mis on mõjukad ning mis sellel ei põhine (mitmed pluralistlikud teooriad). Lisaks toob Kekes välja, et inimesed ei ole alati erapooletud oma valikute tegemisel. Kui asjasse on segatud kellelegi lähedased inimesed, nende perekond või sõbrad, siis tihti valivad inimesed kohustused, mis sisaldavad just neile lähedasi inimesi, mitte tingimata aga kõiki inimesi. Viimasena toob

Kekes välja, et inimeste huvide võrdne arvestamine ei tähenda paratamatult seda, et meil on kohustus kõiki aidata. Kekes'i sõnul Singer eirab kõiki neid raskusi. (Kekes 2002: 509–510)

Oma artikli teises osas toob Kekes välja Singeri positsioonist nõrgema positsiooni, mille kohaselt on vaeste inimeste kannatused piisav põhjus, miks neid aidata ning jõukamad inimesed on olukorras, kus nad saavad seda teha. Siiski üritab Kekes näidata, et ka selle kõrvale heitmiseks on häid põhjuseid. Selleks toob ta sisse teise eetikaprinsiibi, milleks on vastutuse printsiip. See seisneb selles, et inimesed, kes on vabatahtlikult teinud mingeid otsuseid, tuleks vastutusele võtta nende tegevuste ettenähtavate tagajärgede pärast. Kekes'i sõnul on see lihtne põhiline eetikaprinsiip. Üheks põhjuseks, miks eelnevalt välja toodud nõrgem positsioon kõrvale lükata, on Kekes'i arvates, et see on mõjutatud vastutus-printsiibist. Kekes'i jaoks on tähtsaks asjaolu, kas inimene on ise enda kannatused põhjustanud või mitte. Abiandjad ei peaks aitama inimesi, kes on enda halva olukorra ise põhjustanud. Selle asemel saaks aidata neid, kes on halba olukorda sattunud mingil muul põhjusel (näiteks katastroofi tagajärjel). Singer toob enda artiklis välja, et nälja vähendamise suureks takistuseks on liigasustatus. Kekes vastab seepeale, et kui Singeril ongi õigus, siis tuleb vaadata, kas liigasustatus on nende endi süü. Siinkohal toob Kekes välja, et see peaks olema selgelt arusaadav tagajärg, et kui perre sünnib rohkem lapsi, siis tuleb ka oma toit ning muud kulud rohkemate inimeste peale ära jagada. Kui elada vaesuses, siis perekonna suurenemine muudaks olukorda ainult halvemaks. Kekes'i jaoks ongi perekonnaliikmete arvu suurendamine põhjuseks, miks ülerahvastatus on tekkinud. See on inimeste vabatahtlik otsus. Kuid Kekes toob välja, et Singer jätab selle asjaolu tähele panemata. (Kekes 2002: 511–513)

2.3. Keith Hortoni vastus John Kekesile

Kekes lükkas kõrvale ka Singeri argumentid nõrgema positsiooni. Keith Horton esitab aga oma artiklis „Famine and fanaticism: a response to Kekes“ (2004) just selle nõrgema positsiooni, kutsudes seda „abi väiteks“, ning käsitleb Kekes'i tehtud vastuargumente

sellele positsioonile. Horton leiab, et Kekes'i tehtud vastuargumendid olid nõrgad. Esimesena käsitleb Horton Kekes'i vastuargumenti, et enamik inimesi on oma kannatustes ise süüdi ning lapsi saades teevad nad oma olukorda ainult hullemaks. Horton toob oma artiklis välja, et Kekes näeb lapsi ainult tarbijatena, kuid ei arvesta võimalusega, et aja möödudes võivad need samad lapsed tööle minna ning lisaks ressurside tarbimise ka neid tootma hakata. Samas mainib Horton ka, et tänapäeva ühiskonnas on lapsed olulised vanemate inimeste ülalpidamiseks. Teiseks toob Horton välja, et Kekes ei arvesta oma vastuargumentis vaestes riikides olevat laste kõrget suremusmäära. Vaestes riikides ei saa vanemad kindlad olla, et nende lapsed ellu jäävad. Et vähemalt ühe-kahe lapse ellujäämine kindlustada, otsustavad mitmed pered endale palju lapsi saada – mida rohkem lapsi, seda suurem on võimalus, et neist mõni ellu jääb. Horton mainib ka seda, et kui laste suremuse määr vaestes riikides langeks, siis saaksid pered aru, et mõne lapse ellujäämise kindlustamiseks ei ole vaja palju lapsi saada ning nad rahuldaksid väiksema arvuga lastega. Horton toob välja, et oma artiklis ning oma vastuargumentides ei maini Kekes ühegi demograafi ega ökonomisti uurimistööd, et oma vastuargumente tugevdada. Hortoni jaoks jääb arusaamatuks, kuidas saab Kekes selliseid oma ala tundjaid antud arutelust lihtsalt välja jätta, tegemist on siiski probleemiga, mida on võimalik empiirilisel uurida. Hortoni jaoks on Kekes'i üheks järelduseks see, et aidata tuleb neid, kes küll ei ela täielikus vaesuses, kuid kes ei ole ka oma kannatuste põhjustajad. Hortoni arvates ei ole see järeldus põhjendatud. Ta toob välja, et aitamine ei lähe meile kalliks ning isegi kui globaalsed vaesed on oma kannatustes süüdi, siis tundub paljudele inimestel vastuvõetamatu nende mitteaitamine ning nende surra laskmine. Lisaks ei saa süüdistada lapsi nende kannatustes, sest ega nad tahtlikult vaestesse peredesse ei sündinud. Isegi kui Kekes'i järeldus oleks õige ning see oleks moraalselt lubatud, ei ole ta Hortoni arvates toonud piisavalt argumente, et seda toetada. (Horton 2004: 319–322)

Kekes argumenteerib ka selle poolt, et rikastel ei ole kohustust aidata vaeseid, kui neil just ei ole head põhjust uskumaks, et nende poolt pakutud abi ikka jõuab abivajajateni. Hortoni jaoks on arusaadav küsimus, miks abistada inimesi, kui abi nendeni ei jõua. Kuid Horton toob välja, et Kekes on siinkohal jälle ignoreerinud palju olemasolevaid andmeid antud teema kohta. Lisaks poliitikute ning abistajate hinnangute, mida Kekes oma artiklis välja toob, on Hortoni kohaselt veel palju teisi usaldusväärseid

allikaid, mille põhjal oma arvamust kujundada. Esiteks on olemas mitmed uurimused, mis on teostatud ametliku abi kohta. Ametliku abi all peab Horton silmas abi, mida pakuvad valitsused. Teiseks toob Horton välja uuringud, mis on tehtud valitsusväliste organisatsioonide poolt ning kolmandaks väljaanded, mis on koostatud inimeste poolt, kes on oma elu sellistele asjadele pühendanud. Horton leiab, et kõikide nende andmete põhjal on võimalik välja selgitada, kas abi osutamine on efektiivne või mitte. (Horton 2004: 322–324)

Oma artikli lõpuks järeldeb Horton, et Kekes kiirustab oma järeldustega. Ta ei kaalu, mida vastaspool võiks öelda ning ignoreerib mitmeid avaldatud väljaandeid ning uuringuid, mis on tehtud antud teema kohta. Horton ei too oma artiklis välja mingeid järeldusi ega konkreetseid vastuseid küsimustele, kuid näitab, et Kekes jätab mõned tähtsad tegurid lihtsalt kõrvale. (Horton 2004 : 327)

Peter Singeri argument vaeste aitamise kohustuse kohta on olnud väga mõjukas. Ka mina nõustun sellega, et vaeseid tuleb aidata, kuid erinevalt Singerist ei leia ma, et jõukamad inimesed peaksid selle nimel loovutama kõik, mis neil eluks vajalik ei ole. Ka jõukad inimesed on vaeva näinud, et jõuda oma saavutatud elujärjele ning selle äravõtmine tundub ebaõiglane. Jah, vaeseid tuleb aidata, kuid selleks ei tule oma elust loobuda. Nõustun Kekes'iga selles, et on oluline, kas inimene on oma vaesuse ise põhjustanud või mitte. Leidub inimesi, kes vaatamata abile, mis neile antakse, ei suuda või ei taha oma olukorda parandada. Samuti leidub inimesi, kes kasutavad teiste heatahtlikkust ära. Siiski on Singeri argument toonud tähelepanu vaesusega seotud küsimustele ning jõukamate inimeste ja riikide osaluse antud teemas. Tänapäeva maailm on nii globaliseerunud, et riikide otsused ja tegevused mõjutavad teineteist ning see avaldab omakorda mõju vaesusele.

3. Migratsiooni mõju vaesusele

Eelnevas peatükis tõin välja Singeri argumendi, miks peaksid jõukad vaeseid aitama. Kuid vaeste inimeste aitamisest ei ole kasu kui nad ise ei soovi enda elu parandada. Samuti ei ole vaestel tihti võimalust loota teiste abi peale ning neil tuleb leida omad lahendused vaesusega võitlemiseks. Üheks võimaluseks on minna kuskile mujale elama või tööle, migreeruda. Migratsiooni on kahte tüüpi: sunnitud ning vabatahtlik. Kuid siiski on vahel valikuvõimalus lihtsalt näilik ning tegemist endiselt sunniviisilise migratsiooniga (süü alla kuulubki näiteks vaesus, halb elu, vähesed töövõimalused oma kodukohas). Samuti saab migratsioon olla kas riigisisene või rahvusvaheline ehk siis minnakse mingisse muusse riiki tööle. Enamasti on vaeste puhul tegemist riigisisese migratsiooniga (DFID 2007: 4–5) Migratsioon võib aidata vähendada vaesust. See võib kasu tuua nii vaestele inimestele, kogukondadele kui ka vaestele riikidele. Kuid migratsioon kannab endaga riski nii migrantidele endale kui ka riikidele kust ta migreerub ning kuhu ta migreerub. Migratsioon võib olla põhjustatud vaesusest, kuid see võib olla ka vaesuse põhjustajaks. Migratsiooni kaudu on vaesust võimalik nii leevendada kui ka süvendada. (DFID 2007: 10) Kuid kas selline sunnitud migratsioon on õiglane ning millised võivad olla selle tagajärjed? Antud peatüki esimeses kahes alapeatükis toon välja kaks viisi, kuidas migratsiooni kaudu saab vaesust mõjutada, ning kolmandas alapeatükis kirjutan inimeste õigusest jääda oma koduriiki ja sellest tulenevast kohustusest neid aidata.

3.1. Lähedaste aitamine kodustele raha saatmisega

Välismaale migreerumisel võivad olla mitmed põhjused, kuid enamasti tehakse seda parema töökooha saamiseks. Lisaks sellele võib tegemist olla ka näiteks sõjapõgenikega, kuid antud töös seda teemat ei käsitleta. Ka eestlaste puhul saab tuua mitmeid näiteid, kus minnakse tööle Soome, kuna seal on kõrgem palk. Samuti migreeruvad vaesed oma kodukohast kaugemale just seepärast, et nad tahavad oma elukvaliteeti kuidagi parandada, olgu see siis näiteks kõrgema palga kaudu. Mõne perekonna puhul on see

ainuke viis, kuidas vaesusega võidelda. Migreerunud pereliige teeb enamasti rasket tööd ning saadab saadud palgast mingi kindla osa kodustele, et aidata neil ära elada. See raha, mis koju saadetakse, võib olla perekonna ainuke sissetulek ning seega on see perele äärmiselt tähtis. Antud rahaga on pere võimeline ostma endale süüa ning vähendada oma nälga või kasutama seda hariduse peale. (Barry 2011: 32–33)

Selline koju saadetud raha kulutatakse enamasti mõistlikult. See saadetakse enamasti pereliikmele, kes on vastutustundlik ning keda saab usaldada. Kui raha usaldatakse vale inimese kätte, võivad sellel olla väga halvad tagajärjed. See raha võidakse ära kasutada täiesti tarbetute asjade peale ning tulemuseks on see, et terve perekond kannatab nälga, kuna pole toitu ega raha, millega seda osta. Seega peab inimene, kes parema töökoha pärast kodust eemale migreerub, mõtlema hoolikalt, kellele saata raha koduste aitamiseks. Siinkohal tuleb välja sellise kodustele raha saatmise eelis välisabi ees. Kui abiorganisatsioonid koguvad raha, ei tea keegi väga täpselt, mille peale see raha kulutatakse. Ei saa kindel olla, et selline abi jõuab abivajajateni ning isegi kui jõuab, ei ole garantiid, et seda mõistlikult ära kasutatakse. Vaatamata jõukamate inimeste panusest, ei pruugi nende raha vaesust üldse leevendada. Siinkohal tuleb välja, kui oluline on oskus rahaga ümber käia. Kodune olukord on kõikidele perekonnaliikmetele teada. See aga tähendab seda, et võõrsil olev perekonnaliige, kes teenib raha, teab paremini, kui palju lähedastel raha on vaja, et elus toime tulla. Kuna tegemist on tema enda perekonnaga, kellest ta eeldatavasti hoolib, siis on tal ka suurem ajend anda raha inimesele, keda ta väga usaldab ning kelle puhul ta teab, et saadetud raha kulutatakse vajalike asjade peale nagu toidu ostmine, arsti juures käimine või hoopiski selle säästmine ning kõrvale panemine. (Barry 2011: 33)

Samas ei pruugi see raha olla kasulik ainult perele, kellele see saadetakse. Kui see raha kulutatakse toidu või mõne muu vajaliku kauba peale, siis saab sellest kasu ka kauba müüja. Selline tegevus suurendab nõudlust kaupadele ning teenustele. Sellel on suur tähtsus aga riikides, kus eksisteerib kõrge töötuse tase. (DFID 2007: 15)

3.2. Oskustega inimeste äravool

Migratsiooni üheks tagajärjeks võib olla ka see, et riigis elavad oskustega inimesed rändavad välja. See aga on kahjulik tema kodumaale. Kui tema kodumaa on niigi halvas seisus ning vaesus on seal probleemiks, siis osavate inimeste äravool ei paista sellele olukorrale kaasa aitavat. Eriti tähtsateks on inimesed, kes tegelevad tervishoiuga ning sellega seotud aladega. Vaeses riigis on haigustel lihtsam levida just puuduliku tervishoiu pärast. Kui ka need üksikud oskustega inimesed välja migreeruvad, siis muutub vaesuse vastu võitlemine üha raskemaks. Christian Barry toob aga oma artiklis „Immigration and Global Justice“ (2011: 37) välja, et selline väljaränne võib olla ka positiivne. Kui oskustega inimesed rändavad mujale, saavad nad luua suhteid, mis võivad kasulikuks osutada nii migrantide endale kui ka tema lähedastele kodumaal. Kõik väljarännanud oskustega inimesed ei pruugi jääda kodumaast väga kauaks eemale. Nad võivad olla välismaal enda arendamiseks ning mõne aasta pärast kodumaale naasta. Siiski ei ole garantiid, et nii läheks ning osavate inimeste väljaränne on lähteriigile siiski suureks miinuseks. Eriti võib see tunda anda just vaese riigi puhul, kus oleks osavaid inimesi just vaja, et riiki vaesusest välja aidata ning inimeste elutingimusi parandada.

Samuti võib migratsioon olla kasulik linnale või riigile, kuhu migreerutakse. Näiteks tänapäeval on arenenud riikides üha suuremaks probleemiks rahvastiku vananemine. Sellest tingitult tekib ka töökohtade ülejääk ning tööjõu puudus kuna noori töötegemiseks võimelisi noori on vähe. Riigi kodanikud on tihti halvasti meelestatud mõne lihttöö suhtes, mida aga migrantid on nõus tegema. Antud lihttöö palk on tihti suurem kui migrandi kodukohas saadav palk ning kodukohas ei oleks ta pruukinud tööd üldse saadagi. Niimoodi saavad nii immigrandid kui ka sihtkoha riik migratsioonist kasu. (DFID 2007: 8)

Siinkohal võib aga tekkida küsimus, kas riigil ei ole kohustust teha kõik, et oskustega inimesed ära ei läheks? Eelnevalt sai välja toodud, et oskustega inimeste olemasolu on riigile väga oluline. Riigis, kus on probleemiks vaesus, on enamasti probleemiks ka haigused. Et haiguste levikut piirata ning neid ravida, peab riigis olema tervishoid piisavalt heal tasemel. Puuduliku tervishoiu puhul ei ole võimalik rahvale

tagada ka õigust tervishoiule ning abi saamine kui nad haiged on. Samuti kujutab oskustega inimeste äravool ohtu haridusele. Kui ei ole inimesi, kes haridust edasi annaksid, on järgneval põlvkonnal veel raskem hakkama saada. Selliste õiguste piiramine ei ole õigustatud. Tänapäeva maailmas on haridus kujunenud väga tähtsaks, kuid paljudel inimestel ei ole võimalust seda endale saada. Kas lisaks tervishoiu tagamisele ei võiks olla riigi üheks kohustuseks oma rahvale hariduse andmise tagamine? Kui riigile anda sellised kohustused, peaks riik neid loomulikult ka täitma või täita üritama. Kuid vaesel riigil on tihti raske üksi tervishoiu ning hariduse andmist tagada ning siinkohal on väga olulisel kohal teistelt riikidelt saadav abi.

3.3. Õigus jääda kodumaale

Kui mõnes riigis muutub vaesus talumatuks, võib juhtuda, et toimub massimigratsioon riigi muudesse piirkondadesse või naaberriikidesse. Kuid mõned naaberriigid ei suutu sellesse väga hästi ning võivad oma piirid sulgeda ning keeldub immigrante sisse laskmast. Kieran Oberman toob oma artiklis „Immigration, Global Poverty and the Right to Stay“ (2011: 254) välja kaks argumenti immigratsiooni piirangute vastu. Esimeseks on vaesuse argument, mis väidab, et rikastel riikidel on kohustus aidata vaeste riikide elanikke. Tänapäeval on maailmas üle miljardi inimese, kes on liiga vaesed, et ise enda põhivajadusi rahuldada. Et ka neil oleks tagatud heaolu vähemalt minimaalsel tasemelgi, peaksid jõukamad riigid neid vajadusel aitama. Kui nad aga sulgevad oma piirid, siis takistavad nad vaestel oma elu parandada. Piiride sulgemine võtaks vaestelt ära õiguse ning vabaduse oma elu paremaks muuta. Teine argument tuleneb õigusest vabadusele ning põhinebki antud õiguse piiramises. Vabaduse argumenti kohaselt peaksid piirid olema avatud kõikidele inimestele, kuid vaesuse argumenti võib käsitleda nii, et piirid peaksid olema vabad ainult neile, kes tahavad oma elu paremaks muuta. Oberman toob oma artiklis välja ka valiku vaatepunkti, mis iseenesest tuleneb vabaduse argumentist. See seisneb selles, et riikidel on võimalus valida immigratsiooni ning selle alternatiivide vahel. Kui riigid sulgevad piirid immigrantidele, siis peaksid need riigid vaesuse likvideerimisse panustama kuidagi teistmoodi. Kuid Obermani arvates on selline

seisukoht ekslik. . Nii nagu Peter Singer, arvab ka Oberman, et rikkamatel on kohustus aidata vaesemaid. Kuid Oberman leiab, et riigid peaksid aitama vaestel elada nende kodukohas ning immigratsiooni lubamine alternatiivina oleks inimeste kodukohta jäämise õiguse rikkumine, millest Singer enda argumendi puhul aga ei kirjuta. Kui rikkamatel riikidel on vahendeid, et vaeseid aidata, siis peaksid nad seda tegema. Immigratsiooni lubamise valikuga nad ainult üritavad sellest kohustusest kõrvale hiilida. (Oberman: 2011: 255–257)

Obermani sõnul on kodukohta jäämise õiguse sisuks see, et kedagi ei tohiks sundida oma kodust lahkuma. See õigus peaks aitama inimesi kaitsta nii väljaheitmise, tagakiusamise kui ka lootusetu vaesuse vastu. Inimestel on õigus jääda oma kodukohta kolmel põhjusel. Esimeseks põhjuseks toob Oberman välja selle, et neil on õigus liikumisvabadusele. Liikumisvabadus sisaldab endas nii vabadust lahkuda oma kodukohast kui ka soovi ning võimalust oma kodukohta jääda. Seega oleks kodukohast ära kolimise sund liikumisvabaduse rikkumine. Teiseks ja kolmandaks põhjuseks toob ta välja kultuurilise liikmelisuse ning territoriaalne kiindumuse. Kõige parem on elada kohas, kus on sama kultuuriga inimesed. Ühised kombesed ning traditsioonid ühendavad inimesi ning tekitab inimestes kuuluvustunnet. Kui aga sundida inimest oma kultuuriruumist lahkuma, siis võib juhtuda, et ta kaotab selle erilise sideme oma kodumaaga. Oberman toob oma artiklis välja selle, et inimesed, kes migreeruvad selleks, et pääseda vaesusest, teevad seda ainult seepärast, kuna nad on sunnitud. Sellistel inimestel tekib tunne, et neil ei ole muud valikut oma elu parandamiseks kui et lahkuda. Kui aga inimestel on õigus jääda oma kodukohta, siis on neil ka õigus saada oma põhivajadused rahuldatud nende enda koduriigid. (Oberman: 2011: 257–260)

Vaeste koduriiki jäämise õiguse toetamiseks saab välja tuua ka migratsiooni negatiivsed mõjud. Kolimine uude kohta võib jätta migrandid haavatavasse olukorda. Tihti võib juhtuda, et need mehed, naised ja lapsed, kes kuskile välisriiki migreeruvad või lihtsalt kodulinna vahetavad, leiavad uues kohas, et nad on sotsiaalselt välja jäetud. Sellel võib olla mitmeid põhjuseid: nende nahavärv, kodukoht, aktsent jne. Kui vaesed inimesed migreeruvad mujale, siis sageli asuvad nad elama uue linna või küla vaesemates piirkondades. Neile võivad takistuseks saada ka uue elukoha kultuuri mittetundmine.

Kohaliku keele mitterääkimine on immigrantidel suureks takistuseks ning võib olla põhjuseks, miks neist hoitakse eemale või ei suhelda nendega. Uue elukoha vähene tundmine võib saada ka takistuseks uue töökohta leidmisel. Et uues kohas end kodusemalt tunda, kalduvad sama kultuuripärandiga immigrantid moodustama kogukondi. (DFID 2007: 20–21)

Kohalikud inimesed ei pruugi olla võõraste suhtes väga sõbralikult meelestatud ning nende kultuuri vähene tundmine võib suurendada nende vastumeelsust immigrantide suhtes. Ka võivad kohalikud olla negatiivselt meelestatud immigrantide kogukondade moodustumise suhtes. Tihti koheldakse immigrante kui endast madalamal olevaid inimesi. Nende vastu kasutatakse vägivalda ning nende õigusi rikutakse. Samuti võib juhtuda, et nende vähest kohaliku kultuuri tundmist kuritarvitatakse ning immigrantide olukord võib veelgi rohkem halveneda, kui ta oli enne migreerumist. Ka oma õigustest mitteteadmine kujutab suurt ohtu immigrantide olukorrale. (DFID 2007: 30) Lisaks sellele võivad immigrantid tunduda kohalikele inimestele vastumeelsed, kuna nad kardavad, et immigrantide sissevool võib suurendada kuritegevust. Immigrantide diskrimineerimine võib tõepoolest viia selleni, et ausa rahateenimise viisi asemel minnakse kergemat teed pidi ning immigrantid hakkavad selleks, et kuidagi ära elada, toime panema kuritegusid.

Migratsioon on üks võimalusi, kuidas vaesed inimesed saaksid oma olukorda ise parandada. Kuid selline sunnitud migratsioon ei ole õiglane. Inimesed peavad jätma oma lähedased ning suunduma elama uude kohta, kus võivad tekkida teistlaadi probleemid, näiteks sotsiaalne väljajätmine. Siiski on vahel migratsioon ainuke võimalus, kuidas end ja oma perekonda aidata ning vaesed inimesed on valmis selle otsuse tegema. Nii Kieran Oberman kui ka Peter Singer arvavad, et jõukamatel riikidel on kohustus aidata vaeseid. Obermani arvates on see üheks põhjuseks, miks migratsioon peaks olema lubatud, kuid eelkõige tuleks vaeseid aidata siiski nende enda kodumaal. Kui puudub võimalus aidata vaeseid nende endi kodumaal, ei tohiks neid takistada migreerumast teistesse riikidesse. Arvan, et nii Singer kui ka Kekes on mõlemad migratsiooni poolt. Kuna Singeri arvates on jõukamatel inimestel kohustus aidata vaeseid ilma millegi samaväärselt tähtsa

ohverdamiseta, siis migratsiooni vastu tema argument ei räägi. Migratsiooni puhul ei pea jõukamad inimesed midagi samaväärselt olulist ohverdama, seega peaks Singeri jaoks olema migratsioon lubatud. Ka Kekes, kes arvas, et vaeste aitamise juures on oluline asjaolu, kas ta oli oma vaesuse ise süüdi või mitte, peaks olema migratsiooni positiivselt meelesstatud. Migratsiooni puhul üritab vaene enda olukorda ise parandada, olenemata, kas ta põhjustas selle ise või mitte. Kui migratsioon aitab vaesust leevendada, võib tunduda arusaamatuna, miks mõned riigid seda ei salli. Siiski ei ole migratsiooni mõjud ainult positiivsed ning see võib endaga kaasa tuua negatiivseid nähtusi, näiteks sallimatuse suurenemine, teineteistest eraldatud sotsiaalsete gruppide teke või kuritegevuse suurenemine.

Kokkuvõte

Tänapäeval on vaesus maailmas väga päevakajaline teema. Iga päev on inimesi, kes kannatavad näljas või ei suuda endale muud eluks hädavajalikku lubada. Kuigi vaesus on laialdaselt levinud, ei ole selle defineerimine nii lihtne. Vaesust saab küll laialdaselt mõista kui millegi puudujääk, kuid mille puudujääk täpsemalt, selles vastused erinevad. Üldlevinud on viis erinevat vaesuse käsitlust. Esimeseks ning kõige dominantsemaks on sissetuleku puudujääk, mida reaalselt uurib ka Maailmapank. Teiseks vaesusekäsitluseks on põhivajaduste täitmise puudujääk või ka ressursside puudumine. Kolmandaks saab välja tuua õiguste puudumise ning ebavõrdsuse, neljandaks mingite kindlate võimekuste puudumise ning viiendaks käsitluseks on sotsiaalne välistamine. Kõigil viiel vaesusekäsitlusel on omad plussid ja miinused ning on raske otsustada, millist tuleks järgida. Siiski vaatamata sellele, et ei jõuta ühisele meelele, milline vaesusekontseptsioon on kõige sobivam, tuleb vaesusega võidelda, et see edasi ei leviks.

Üheks filosoofiks, kes pakub välja argumendi vaeste aitamiseks, on Peter Singer. Singer argumenteerib, et jõukamad inimesed peaksid aitama vaesemaid ilma, et nad ise peaksid loovutama miski, mis on moraalselt samaväärse tähtsusega. Tema arvates peaksid jõukad inimesed annetama vaeste kasuks senikaua, kuni nad elavad sellisel tasemel, et suudavad kõik oma põhivajadused täita, kuid ei kuluta raha luksusasjade peale. Singerit on aga kritiseerinud John Kekes, kes leiab, et Singer jätab mitmed olulised asjaolud kõrvale. Kuid Kekes'ile on vastu kirjutanud omakorda Keith Horton, kes toob välja Singeri argumendist nõrgema argumendi ning toob esile, et Kekes ise jätab mitmed tähtsad uuringud antud valdkonnas kõrvale. Ka mina nõustun Singeriga, et vaeseid tuleb aidata, kuid aitamise puhul tuleb jälgida, et see abi ka õigesse kohta läheb.

Lisaks sellele, et rikkad inimesed saavad vaeseid toetada, on ka vaestel võimalus oma elu ise parandada. Tihti migreeruvad vaesematest peredest mõned pereliikmed teistesse linnadesse või lausa riikidesse, et aidata oma perekonda ülal pidada. Saadud palgast saadetakse koju raha, mis kulutatakse eluks vajaliku peale. Kuid selline koduste toetamine aitab soodustada nõudluse kasvu ning sellega ka kodukoha tootluse suurendamist. Samuti võib migratsioon olla kasulik sihtriikidele, kus tööjõu puudus on

suur. Noorte inimeste puudus võib mõnes riigis olla väga suureks probleemiks ning migratsioon oleks töajõu puudumise vähendamiseks nendes riikides väga heaks lahenduseks. Siinkohal tekib aga küsimus riigi kohustuste kohta. Kas riigil ei ole kohustust tagada tervishoiu ning hariduse kättesaamine oma rahvale, et aidata neil parandada oma elukvaliteeti. Tervishoid ja haridus on olulised, et võidelda vaesusega ning nende õiguste piiramine ei ole õigustatud. Siiski on migratsioonil ka negatiivne mõju. Vaestest riikidest võivad välja rännata inimesed, kelle võimed osutuksid oma kodumaale kasulikuks ning aitaksid seal vaesust leevendada. Alati on küll võimalus, et need inimesed naasevad oma kodumaale, kuid sellel ei ole mingit garantiid. Lisaks võivad migrantid saada oma uues elukohas osaks diskrimineerimisele ning halvale kohtlemisele. Kohalikele ei pruugi meeldida võõraste inimeste ning võõra kultuuri sisseränne, mistõttu võib juhtuda, et immigrantid isoleeritakse kohalikust elust. Sellise sotsiaalse välistamise tagajärjeks võib aga olla, et migreerumisest ei olnud väga kasu ning vaesusest ei õnnestunud immigrantidel pääseda. Kieran Oberman nõustub Singeriga ning leiab, et rikkamad riigid peaksid vaeseid abistama. Kui nad seda teha ei suuda, peavad nad lubama vaestel enda riiki migreeruda, et vaesed inimesed saaksid seal enda elu parandada. Siiski leiab Oberman, et vaestel on eelkõige õigus jääda oma koduriiki ning saada abi seal. Kui neile seda võimalust ei anta, siis rikutakse nende kodukohta jäämise õigust. Lisaks sellele võib migratsioon võõraste riiki tuua kaasa negatiivseid tagajärgi ka sealsele elanikkonnale. Suureneda võib nii kuritegevust kui ka immigrantide sallimatus, mis võib lõppeda nende sotsiaalse välistamisega.

Kasutatud kirjandus

Alkire, Sabina, José Manuel Roche, Suman Seth 2013, Multidimensional Poverty Index 2013. Oxford Poverty and Human Development Initiative <http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/Multidimensional-Poverty-Index-2013-Alkire-Roche-and-Seth.pdf> (02.05.2014).

Alkire, Sabina, Maria Emma Santos 2010. Multidimensional Poverty Index. Oxford Poverty and Human Development Initiative; <http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/OPHI-MPI-Brief.pdf> (02.05.2014).

Barry, Christian 2011. Immigration and Global Justice. – Global Justice Theory Practice Rhetoric, issue 04, pp 30–38.

Barry, Christian, Scott Wisor 2013. Global Poverty. – The International Encyclopedia of Ethics.

Department for International Development (DFID) 2007. Moving Out of Poverty – Making Migration Work Better for Poor People, Policy Paper, DFID, London.

Higgins, Peter, Audra King, April Shaw 2007. What is Poverty. – Global Feminist Ethics: Feminist Ethics and Social Theory, edited by Peggy DesAutels and Rebecca Whisnant. Rowman and Littlefield, pp 95–114.

Horton, Keith 2004. Famine and Fanaticism: A Response to Kekes. – Philosophy, vol nll, issue 02, pp 319–327.

Kekes, John 2002. On the Supposed Obligation to Relieve Famine. – Philosophy, vol 77, issue 04, pp 503–527.

Maailmapank 2011. Poverty Analysis: Overview; <http://go.worldbank.org/77LE4ON4V0> (02.05.2014).

Maailmapank 2013. Annual Report 2013. End extreme Poverty. Promote Shared Prosperity

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16091/9780821399378.pdf?sequence=1> (02.05.2014).

Oberman, Kieran 2011. Immigration, Global Poverty and the Right to Stay. *Political Studies*, vol, 59, issue 2, pp 253–268.

Singer, Peter 1972. Famine, Affluence, and Morality. – *Philosophy and Public Affairs*, vol 1, No3, pp 229–243.

Resüme

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks on vaadelda vaesust ning viise, kuidas seda leevendada. Töö alguses selgub, et vaesust ei olegi nii lihtne määratleda ning üldiselt on tuntud viis erinevat vaesusekontseptsiooni. Vaesuse leevendamise ühe võimalusena on filosoof Peter Singer toonud oma artiklis „Nälg, rikkus ja moraalsus“ välja argumendi, et rikkastel inimestel on kohustus aidata vaeseid, ilma et nad ise peaksid ohverdama midagi moraalselt sama tähtsat. Singerit kritiseerib John Kekes, kelle arvates on Singer jätnud käsitlemata mitmed olulised küsimused. Kekes'i kritiseerib aga omakorda Keith Horton, kes vastab Kekes'ile ning kaitseb Singeri argumendist nõrgemat argumenti. Kuid vaesuse leevendamiseks ei ole vaja ainult teiste abi, vaid ka vaesed ise peavad kaasa aitama. Üheks võimaluseks on seda teha migratsiooni kaudu. Migratsiooni puhul on olulisteks mõjudeks raha, mis saadetakse kodustele, ning oskustega inimeste väljaränne, mis jätab koduriigid halba olukorda. Ka Kieran Oberman pooldab Singeri argumenti, et rikkamad peavad vaesemaid aitama, kuid ta seob selle omakorda vaeste õigusega jääda kodumaale ning argumenteerib selle kasuks, et kui on valida kas migratsiooni või kodumaale jäämise vahel, siis peaks alati eelistama kodumaale jäämise varianti.

Abstract

“Global poverty and its alleviation”

The aim of this paper is to examine poverty and different ways of how to alleviate it. In the beginning of this paper poverty is defined as a lack of something or deprivation. In an attempt to define poverty more accurately, five different concepts of poverty have become widely known. According to Peter Singer in his article “Famine, Affluence and Morality”, affluent persons have a duty to help the poor, without therefore sacrificing anything of the same moral importance. John Kekes criticises Singer, saying that he ignores some of the important issues in relation to his argument. Kekes himself is criticised by Keith Horton, who defends a weaker position of Singer’s argument. But in order to alleviate poverty, poor people also have to contribute. One way to contribute is through migration. Migration can affect poverty in many ways. In this paper the author has examined the impact of remittances that are sent back to relatives and also the so called “brain drain” effect, which basically means the migration of skilled people. Also Kieran Oberman supports Singer’s argument for helping the poor, but Oberman connects it with poor people’s right to stay in their home states. Oberman argues that if there is a choice between migration and staying in their home states, the latter should always be preferred.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karmen Lillemets

(sünnikuupäev: 06.05.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Globaalne vaesus ning selle leevendamine“, mille juhendaja on Kadri Simm,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 12.05.2014